

.....

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

.....

УДК 35:342.25

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.22>

О. А. Кавилін

кандидат політичних наук,
доцент кафедри публічного управління та земельного кадастру
Класичного приватного університету

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті досліджено принципи та проблеми розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Розглянуто закордонний досвід розвитку територіальних громад. Визначено статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування. Висвітлено історичну складову походження місцевого самоврядування.

У статті вказано, що в процесі розвитку української державності існувало багато форм місцевого самоврядування, серед яких науковці виділяють: доколоніальна, колоніальна, реакційно-національна, радянська, український націоналізм, сучасна українська модель.

Зазначено, що з моменту набуття Україною незалежності, нашій державі довелося пройти довгий шлях розвитку системи місцевого самоврядування, особливо враховуючи повну відсутність останнього у радянський період. Починаючи з 1990 р., в Україні діяли різноманітні моделі місцевого самоврядування, а саме: повновладдя рад (1990–1992 рр.); французька (1992–1994 рр.); англосаксонська (1994–1995 рр.); іберійська (1995–1996 рр.); французька (1996 – до сьогоднішнього часу).

Констатовано, що на сьогодні у світі існує чотири форми здійснення децентралізації, як то: деконцентрація, деволуція, делегування, приватизація. Досвід європейських держав свідчить про більшу ефективність використання таких форми децентралізації, як деконцентрація та деволуція.

Розглянуто такі моделі місцевого самоврядування як: французька, англосаксонська (на прикладі Великобританії та США) та іберійська (на прикладі Іспанії, Португалії та країн Латинської Америки).

Наголошено, що особливості інституту місцевого самоврядування в кожній державі зумовлені, преш за все, різними історичними умовами розвитку, які сприяли формуванню кількох, цілком різних, специфічних моделей організації місцевого самоврядування. І, на сьогоднішній день, у світі не існує жодної універсальної моделі, яку можна було б без змін застосувати в Україні. Хоча позитивним представляється обмін досвідом між окремими територіальними одиницями, що характеризує англосаксонську модель місцевого самоврядування США.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, органи місцевого самоврядування, децентралізація, повновладдя рад, французька модель місцевого самоврядування, англосаксонська модель місцевого самоврядування, іберійська модель місцевого самоврядування.*

Постановка проблеми. Європейське спрямування України та відповідні демократичні зміни в нашій державі, що відбуваються, незважаючи на непростий політичний період на даний час, тісно пов'язані з необхідністю реформування вітчизняної системи органів публічної влади. Це стосується і процесів реформи децентралізації в Україні.

Неодноразово в нашій державі, за період її незалежності, здійснювалися спроби вдосконалення системи територіальної організації влади. Однак це не принесло очікуваних результатів, а саме – ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. У той же час створення ефективної системи місцевого самоврядування та збільшення можливостей участі населення у вирішенні питань місцевого значення обумовлюється інтеграцією України в європейській структурі та є дієвим механізмом розвитку демократичного соціуму. І, можливо такому завданню сприяв би певний досвід зарубіжних країн щодо розвитку системи місцевого самоврядування. Звісно, при дослідженні питання походження, розвитку та функціонування місцевого самоврядування в інших державах, постає питання, а чи можливо адаптувати законодавство зарубіжних країн в цій сфері до реалій України? Але, незважаючи на певні складнощі у вирішенні даної проблеми, однозначно можна стверджувати, що забезпечення результативного розвитку територіальних громад відповідає за сталий розвиток країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми щодо модернізації системи державного управління, зокрема і питання місцевого самоврядування, досліджували В. Авер'янов, Б. Андресюк, М. Баймуратов, О. Батанов, В. Борденюк, В. Барвіцький, В. Вакуленко, К. Ващенко, Ю. Ковбасюк, І. Коліушко, В. Куйбіда, В. Мамонова, М. Михальченко, Ю. Наврузов, М. Орлатий, Ю. Панейко, В. Погорілко, С. Саханенко, Ю. Сурмін, Ю. Тодика, В. Трояновський та інші. Серед зарубіжних дослідників можна особливо виділити роботи А. Брауна, Б. Веллмана, М. Даймонда, Є. Острома, А. де Токвіля інших.

Мета статті. Розглянути закордонний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Виокремити позитивні та негативні аспекти.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 140 Конституції України «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна» [1].

Окрім Конституції в Україні питання щодо місцевого самоврядування регулюються, в ті чи іншій мірі, наступними Законами України:

- «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 р.;
- «Про місцеві державні адміністрації» № 586-XIV від 09.04.1999 р.;
- «Про службу в органах місцевого самоврядування» № 2493-III від 07.06.2001 р.;
- «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160-IV від 11.09.2003 р.;
- «Про військово-цивільні адміністрації» № 141-VIII від 03.02.2015 р.;
- «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 05.05.2003 р.;

- «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» № 1116-IX від 17.12.2020 р.;
  - «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17.06.2014 р.;
  - «Про захист тварин від жорстокого поводження» № 3447-IV від 21.02.2006 р.;
  - «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 03.07.2012 р.;
  - «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж» № 1834-VIII від 07.02.2017 р.;
  - «Про енергетичну ефективність будівель» № 2118-VIII від 22.06.2017 р.;
  - «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI від 17.02.2011 р.;
  - «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» № 1768-III від 01.06.2000 р.;
  - «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» № 554-IX від 13.04.2020 р.;
  - «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» № 2010-IX від 26.01.2022 р.;
  - «Про критичну інфраструктуру» № 1882-IX від 16.11.2021 р.;
  - «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12.05.2015 р.;
  - «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 03.01.2011 р.;
  - «Про статус депутатів місцевих рад» № 93-IV від 11.07.2002 р.;
  - «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» № 1555-VII від 01.07.2014 р.;
  - «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення» № 1730-VIII від 03.11.2016 р.
- А також Податковим, Бюджетним кодексами України та іншими нормативними актами.
- Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальною громадою визнаються жителі, які об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, які є самостійними

адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [2]. А згідно зі ст. 140 Конституції України територіальна громада — це жителі села, селища, міста чи добровільне об'єднання жителів кількох сіл у сільську громаду [1].

З 12.06.2020 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято двадцять чотири розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження відповідних територій громад областей України, зокрема: «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області» (№ 730-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Черкаської області» (№ 728-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Хмельницької області» (№ 727-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Харківської області» (№ 725-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернівецької області» (№ 729-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Херсонської області» (№ 726-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Сумської області» (№ 723-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Тернопільської області» (№ 724-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Рівненської області» (№ 722-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Івано-Франківської області» (№ 714-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Полтавської області» (№ 721-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Запорізької області» (№ 713-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвер-

дження територій територіальних громад Львівської області» (№ 718-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Закарпатської області» (№ 712-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Луганської області» (№ 717-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Кіровоградської області» (№ 716-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Вінницької області» (№ 707-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Одеської області» (№ 720-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Житомирської області» (№ 711-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Миколаївської області» (№ 719-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Волинської області» (№ 708-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Дніпропетровської області» (№ 709-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області» (№ 710-р); «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Київської області» (№ 715-р) [3]. Тобто це стосувалося також тимчасово непідконтрольних територій в межах Донецької та Луганської областей. Як результат – створено, загалом, 1469 територіальних громад.

Щодо децентралізації, то як зазначають І. Коваленко та Л. Решетник – історія децентралізованої держави пов'язана з пошуком найкращої форми її організації. Проблема децентралізації влади в Україні завжди посідала важливе місце, починаючи з моменту проголошення незалежності нашої держави [4, с. 97].

Децентралізація є певним процесом, який полягає у перерозподілі функцій, повноважень та людей (або речей) від центрального управління. Тобто це, перш

за все, децентралізація влади, що включає в себе як політичну так і адміністративну сторони. Децентралізація може бути як територіальною (переміщення влади від центрального міста на інші території), так і функціональною, коли відбувається передання повноважень щодо прийняття рішень з головного органу будь-якого міністерства, служби або департаменту Кабінету Міністрів України до чиновників нижчого рівня органів публічної влади [5]. Тобто, фактично, децентралізація розглядається як «певний спосіб, процес або система заходів з передачі владних повноважень від органів центральної влади до органів місцевого самоврядування» [6, с. 110].

З наукової точки зору децентралізація передбачає чотири наступні її форми здійснення:

1) Деконцентрація – тобто передача владних повноважень, пов'язаних зі створенням регулятивних актів від центрального уряду до незалежних державних органів. Право прийняття рішення переходить органам, які не підпорядковуються центральним органам державної влади.

2) Деволюція – передача владних повноважень та ресурсів регіональним і місцевим органам виконавчої влади. Іншими словами – це створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, при якій вирішення справ місцевого характеру покладається на органи і (або) установи, обрані населенням відповідного регіону чи громади.

3) Делегування – надання права ухвалення рішень неурядовим агентам, а саме – створеним державно приватним корпораціям, підприємствам, органам влади окремих районів, порядок функціонування яких має відповідну правову підтримку.

4) Приватизація – тобто повна передача закріплених раніше за державою повноважень, фінансів, відповідальності за прийняття рішень та реалізацію певних державних функцій приватному сектору [6, с. 110–111].

Слід зазначити, що досвід європейських держав свідчить про більшу ефективність використання таких форми децентралізації, як деконцентрація та деволюція.

Процес децентралізації не відбувається за короткий проміжок часу. Він ґрунтується на багатому історичному досвіді. Кожен етап становлення самоврядування у державі відображає характерні особливості відповідного історичного періоду та форми правління. Так формування самоврядування в Україні має своє коріння ще з часів Київської Русі, а сама ідея місцевого самоврядування в нашій державі тісно пов'язана з культурною спадщиною українського народу.

У процесі розвитку української державності існувало багато форм місцевого самоврядування. Так, у своїх наукових дослідженнях, Р. Ю. Гришко виділяв наступні моделі самоврядування в Україні:

1) Доколоніальна – передбачала вертикальну ієрархію прийняття рішень (центральна влада – князь та бояри, а місцева – віче та верв);

2) Колоніальна – адміністративно-територіальна вертикаль влади (XVII–XVIII століття, період влади на українських землях російської імперії, Речі Посполитої та Австро-Угорщини);

3) Реакційно-національна – полягала у децентралізації влади – місцеве самоврядування мало право здійснювати на свій розсуд фіскальну, фінансову та нормативно-правову політику (1917–1918 роки, спроба створення української державності);

4) Радянська – централізоване народо-владдя (1920–1985 роки – фактично відсутні ознаки децентралізації);

5) Український націоналізм – адміністративно-командна вертикаль (1985–1991 роки – значно обмежено правову та фінансово-економічну сфери при наявності певної системи децентралізації влади);

6) Сучасна українська модель – період поступового переходу від радянської адміністративно-командної вертикалі до децентралізації влади [7, с. 115].

З моменту набуття Україною незалежності, нашій державі довелося пройти довгий шлях розвитку системи місцевого самоврядування, особливо враховуючи повну відсутність останнього у радянський період. У наукових сферах виділяються, починаючи з 1990 р., різноманітні моделі

місцевого самоврядування в Україні: повновладдя рад (1990–1992 рр.); французька (1992–1994 рр.); англосаксонська (1994–1995 рр.); іберійська (1995–1996 рр.); французька (1996 – до сьогодення часу) [8].

Ідею повновладдя рад просував, свого часу, М. Горбачов. Ця модель порушувала дві основні умови існування тоталітарної радянської влади: 1) неподільність влади; 2) незалежність влади від суспільства [9]. То були перші кроки у напрямку децентралізації влади у державі.

На сьогодні в Україні система місцевого самоврядування включає в себе: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Крім того, у містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету (ст. 5 вказаного ЗУ) [2]. Така система самоврядування є досить ефективною. Хоча нашій державі довелося пройти непростий шлях становлення самоврядування.

7 грудня 1990 р. було прийнято Закон «Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». Даний нормативний документ не мав позитивного впливу на інститут місцевого самоврядування в Україні через дуалізм у владі. 26 березня 1992 р., було прийнято нову редакцію цього Закону, який, тепер, носив назву «Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування». Відповідно до даного Закону місцеве та регіональне самоврядування закріплювалося як основа демократичного устрою влади в Україні, а місцеве і регіональне самоврядування мало характер територіальної самоорганізації громадян задля самостійного вирішення проблем місцевого

характеру, керуючись Конституцією та законами України, та виходячи з власної фінансово-економічної бази. Територіальною основою місцевого самоврядування визначалися: місто, селище та сільрада, а регіонального – район або область [10]. Тобто французька модель місцевого самоврядування передбачає сумісництво та співпрацю органів самоврядування з органами центральної влади, коли місцеві органи влади наділені всіма можливостями управління в межах чинного законодавства. З іншого боку не зайвим є контроль центральних органів влади за законністю діяльності місцевих органів влади та їх службових осіб.

У державах в яких діє французька модель місцевого самоврядування, адміністративний нагляд, як правило, здійснюють урядові уповноважені (префекти). У Франції, відповідно до ч. 3 ст. 133 Конституції, префект призначається Радою міністрів [11, с. 50]. Відповідно ж до ст. 72 Конституції Франції «Місцевими колективами Республіки є комуни, департаменти, заморські території. Всі інші місцеві колективи утворюються законом. Ці колективи вільно управляються виборними радами на умовах, визначених законом. Представники Уряду в департаментах і територіях відповідають за національні інтереси, адміністративний контроль і дотримання законів» [11, с. 49]. Протягом останньої чверті ХХ сторіччя, місцеве самоврядування Франції отримало більше автономії щодо ресурсів та легітимності. Надано більше можливостей органам влади на місцях.

Англосаксонська модель місцевого самоврядування притаманна таким державам як Великобританія, США, Канада, Австралія, та ін. Вона передбачає обрання в усіх адміністративно-територіальних одиницях країни представницьких органів на строк, найчастіше, три – чотири роки. Місцеві органи влади виступають як такі, що функціонують автономно, звісно в межах наданих їм повноважень. При цьому не має прямого підпорядкування нижчестоящих органів вищестоящим. Також населення територіальної одиниці обирає безпосередньо деяких посадових осіб, зокрема – у містах обираються мери.

Для такої моделі характерна відсутність на місцях повноважних представників центральної влади [12].

Ще з ХІХ століття у Великобританії діє принцип, згідно з яким муніципальні органи можуть робити тільки те, що їм прямо дозволено законом. Характерним для цієї моделі є, також: 1) відсутність опіки органів місцевого самоврядування з боку уповноважених представників центральної влади; 2) здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування непрямым шляхом, а саме – через центральні міністерства; 3) публічні парламентські акти закріплюють статус муніципалітету як господарюючого суб'єкту (корпорацій); 4) державою забезпечується автономність місцевих органів; 5) службові особи на деякі посади місцевого самоврядування обираються муніципалітетом [13; 14, с. 58]. Тож місцеве самоврядування у Великобританії є виборним інститутом та має більшу легітимність, ніж виборчі органи чи приватні компанії. При цьому затвердженню міністрів підлягають акти муніципалітетів, які містять загальнообов'язкові приписи, а також акти про місцеві податки та про одержання позик [15, с. 198].

Місцеве самоврядування цієї держави максимально використовує всі можливості, надані йому. Позитивним прикладом є те, що органи місцевого самоврядування Великобританії влаштовують візити в інші міста за для обміну досвідом. Це необхідно для налагодження діалогу між місцевими політичними інститутами [16, с. 211–212].

Щодо особливостей англосаксонської моделі місцевого самоврядування у США, то, насамперед, необхідно відзначити, що у даній державі існують п'ятдесят різних муніципальних систем. Характерною рисою муніципальної системи США є відсутність чіткого розмежування компетенції між муніципалітетами різних рівнів. В муніципалітетах США не існує єдиної системи місцевих органів влади. Кожен штат має право вирішувати питання місцевого рівня на свій розсуд і відповідно до встановленої адміністративно-територіальної системи [17, с. 34].

Згідно з десятою поправкою до Конституції США всі повноваження, які не

віднесено до федерального відання, закріплюються за окремими штатами. Тобто кожен штат отримав широкий спектр систем місцевого самоврядування. Однак, при цьому, органам управління штатів належить певний спектр засобів забезпечення державного контролю. Останнє часто призводить до залежності спеціальних округів та деяких штатів від державного фінансування, а відповідно такі штати перебувають під безпосереднім управлінням держави, зокрема як округ Колумбія [13, с. 202], що, практично, виключає їх самостійність.

Іберійська модель місцевого самоврядування застосовується у Бразилії, Іспанії та у іспаномовних країнах Латинської Америки, Португалії та ін. Така модель полягає у залученні органів місцевого самоврядування до системи територіальної організації державного управління. Територіальною громадою обирається керівник органу місцевого самоврядування, який приймається на державну службу. При цьому вплив уряду на діяльність таких керівників дуже обмежений [18, с. 49].

Так, у Іспанії, відповідно до ст. 154 Конституції, представник, який призначається Урядом, керує органами державного управління на території автономного Співтовариства, та, у разі необхідності, координує їх діяльність із діяльністю органів управління автономного Співтовариства [19] (наприклад – Автономне Співтовариство Сан-Себастьян (місто в країні Басків). Контроль за діяльністю органів самоврядування таких автономних Співтовариств здійснюється: Конституційним судом; урядом; органами адміністративного законодавства; Рахунковою Палатою. А у Португалії в кожній з областей може знаходитися Урядовий представник, призначений Радою міністрів для контролю органів місцевого самоврядування [20, с. 22].

В країнах Латинської Америки роль представників центрального уряду на місцях є дуже великою. В той же час існування крупних земельних латифундій та домінування місцевих землевласників значно впливає на систему управління. Населення самостійно обирає раду та головну посадову особу або колегію посадових осіб цієї адміністративно-територі-

альної одиниці. Іноді ж головна посадова особа обирається не населенням, а радою [21].

В Україні основними принципами місцевого самоврядування є його здійснення на принципах: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах закону; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування (ст. 4 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»). Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень (ст. 20 зазначеного ЗУ) [2]. Однозначно процес децентралізації в Україні сприяє зміцненню та розвитку демократичного українського суспільства шляхом врегулювання взаємовідносин між різними рівнями влади. Незважаючи на складні часи місцеве самоврядування в Україні продовжує розвиватися та вдосконалюватися.

Висновки. Слід зазначити, що особливості інституту місцевого самоврядування в кожній державі зумовлені, преш за все, різними історичними умовами розвитку, які сприяли формуванню кількох, цілком різних, специфічних моделей організації місцевого самоврядування. І, на сьогоднішній день, у світі не існує жодної універсальної моделі, яку можна було б без змін застосувати в нашій державі. Хоча позитивним представляється обмін досвідом між окремими територіальними одиницями, що характеризує англосаксонську модель місцевого самоврядування США, а також вироблення єдиної системи контролю центральних органів влади за законністю діяльності місцевих органів влади і їх службових осіб.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст.141. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Децентралізація. Територіальні громади. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>
4. Коваленко І., Решетник Л. Визначення поняття децентралізації та її впровадження в Україні (окремі теоретичні аспекти). *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1 (7). С. 96–100.
5. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>.
6. Хребтій І. В. Децентралізація як рушійна сила підвищення ефективності державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. № 1/2018. С. 108–112.
7. Гришко Р. Ю. Історія трансформаційних перетворень української моделі самоврядування. *Держава та регіони*. 2016. № 4 (56). С. 114–119.
8. Кондрацька Н. М. Еволюція системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні. *Право і безпека*. 2015. № 4 С. 11–17.
9. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0
10. Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування. Закон України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4069.html>
11. Конституція Французької Республіки від 04.10.58 р. Конституції зарубіжних країн : навч. посіб. Авт.-упоряд. : В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк та ін. За заг. ред. В. О. Серьогіна. Харків : Вид-во «ФІНН». 2009. 472 с.
12. Стешенко Т. В. Шпак Ю. О. Сучасні моделі місцевого самоврядування. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11520/1/Steshenko_CNpak.pdf
13. Англо-саксонська модель місцевого самоврядування. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
14. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ. 2001. 260 с.
15. Петришин О. О. Сучасний стан місцевого самоврядування у країнах англосаксонської правової сім'ї: проблеми та перспективи розвитку. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 195–207.
16. Хрущ С. В. Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. URL: [file:///C:/Users/Директор%20права/Desktop/Рабочий%20стол/держване%20управління/!!-Нові%20статті%20\(2\)/інформація/16.pdf](file:///C:/Users/Директор%20права/Desktop/Рабочий%20стол/держване%20управління/!!-Нові%20статті%20(2)/інформація/16.pdf)
17. Чапля О. В. Муніципальне управління у США: загальний огляд. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 34–36.
18. Євтушенко О. Н., Лушагіна Т. В. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика становлення : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили. 2013. 316 с.
19. Ковтун В. І. Соціальні параметри іспанської конституції. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12386/1/Kovtun_63-67.pdf
20. Любченко П. М., Смоляр О. А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. Випуск 29. С. 18–31.
21. Місцеве самоврядування у зарубіжних країнах. URL: <http://www.topical.in/lection/kp/1/12>.

Kavylin O. Development of territorial communities in conditions of decentralization: domestic practice and foreign experience

The article examines the principles and problems of the development of territorial communities in conditions of decentralization. The foreign experience of the development of territorial communities is considered. The status of the territorial community as a subject of local self-government is determined. The historical component of the origin of local self-government is highlighted.

The article indicates that in the process of development of Ukrainian statehood there were many forms of local self-government, among which scientists distinguish: pre-colonial, colonial, reactionary-national, Soviet, Ukrainian nationalism, modern Ukrainian model.

It is noted that since Ukraine gained independence, our country had to go a long way in the development of the system of local self-government, especially considering the complete absence of the latter during the Soviet period. Since 1990, various models of local self-government have been operating in Ukraine, namely: the authority of councils (1990–1992); French (1992–1994); Anglo-Saxon (1994–1995); Iberian (1995–1996); French (1996-present).

It was established that there are currently four forms of decentralization in the world: deconcentration, devolution, delegation, privatization. The experience of European states shows the greater effectiveness of using such forms of decentralization as deconcentration and devolution.

Such models of local self-government as: French, Anglo-Saxon (on the example of Great Britain and the USA) and Iberian (on the example of Spain, Portugal and Latin American countries) are considered.

It is emphasized that the peculiarities of the institution of local self-government in each state are determined, first of all, by different historical conditions of development, which contributed to the formation of several, completely different, specific models of the organization of local self-government. And, to date, there is no universal model in the world that could be applied without changes in Ukraine. Although the exchange of experience between individual territorial units, which characterizes the Anglo-Saxon model of local self-government in the USA, is positive.

Key words: *Local self-government, bodies of local self-government, decentralization, the authority of councils, the French model of local self-government, the Anglo-Saxon model of local self-government, the Iberian model of local self-government.*